

Foi'a besericésca si scolastica.

Organu alu provinciei metropolitane greco-catolice de Alb'a-Julia
si Fagarasiu.

Apare in 1 si 15 st. n. a fia-carei luni.

Abonamentele de cate 6 fl. v. a. pre anu se se adreseze
la tipografi'a seminariului gr. catolicu in Blasiu.

Manuscriptele si corespondintiele se se tramita francate
la redactiuni.

Anulu II.

Blasiu 1 Ianuariu 1889.

Nr. 7.

Partea besericésca.

Momentulu consacraréi eucharistice si epicles'a liturgiiloru resaritene.

Unu studiu liturgico-dogmaticu de Dr. Victoru Szmigelski.
(Continuare din Nr. 5).

Santii evangelisti sinoptici Mateiu, Marcu si Luc'a si s. apostolu Paulu acolo, unde ne istorisescu ei intemeierea s. Eucharistie, ne spanu si ace'a, ca Isusu mai inainte de ce ar' fi rostitu la cin'a cea de taina cuvintele *Luati, mancati scl., a luatu panea*, era mai inainte de ce ar' fi disu cuvintele *Beti dintru acest'a toti scl.*, dupa relatiunea espressa a ss. evangelisti Mateiu si Marcu Isusu *luandu paharulu l'au datu loru*. Totu asemenea cetimu la s. Luc'a acolo, unde elu istorisescu aretarea Domnului in Emausu, *ca a fostu, candu a siediutu Isusu cu ei*, adeca cu Cleop'a si cu celu alaltu invetiacelelu, *luandu pane — o a datu loru* (Luc. 24, 30). — Asia prescrie si tipiculu liturgiiloru, ca si preotulu asemenea se face in s. liturgia, mai in ainte de ce ar' rosti elu cuvintele Mantuitoriului. In liturgiile apusene prescrierea acest'a tipicala e chiaru universala. Dara liturgiile acestea aci nu le vomu ave in vedere, ci ne vomu provocá numai la cele resaritene. Despre liturgiile sire dice Renaudot: Preotulu deci, dupa ce a rostitu in taina rogatiunea cea de antaiu, carea se incepe cu *Santu esti cu adevratu*, inaltandu vocea dice: *Candu avea dara se ieé asupra-si mortea scl.* — respica in acel'a-si tonu cuvintele lui Christosu cele sacramentale: si de odata luandu panea in mani o insamna de trei ori cu semnu crucei — precum

prescriu ritualele Alesandriene si Nestoriane ¹⁾. Spre ilustrare servésca *liturgi'a s. Jacobu, fratelui Domnului*, carea in multe manuscrise reproduce tipiculu liturgiei destulu de completu. Intra's'a cetimu la locul amintitu acesta prescriere tipicala: *Si inaltandu vocea ieé panea si dice* ²⁾. In *liturgi'a coptica a s. Basiliu* aflamu asemenea cuvintele: *Atuncia va luá panea pre manile sale, si va delaturá velulu de pre discu*. Era dupa ace'a aflamu cuvintele: *Preotulu tienendu potirulu cu man'a sa, va dice* ³⁾. Adevratu ca ritulu acest'a nu-lu aflamu insemnatu in tote liturgiile resaritene. Nu-lu aflamu insemnatu mai alesu in liturgiile nostre. Dara de aci nici de cum nu urméza, ca elu nu s'ar' fi observatu si in liturgiile acestea. Sciutu este, catu de avutu e ceremonialulu liturgiiloru resaritene. Avuti'a acest'a a ceremonialului e altu cum forte firesca, caci lu pretinde spiritulu resariteniloru celu aplecatu spre ori ce e simbolicu si tipicu. Cine vede apoi de alta parte totusi, catu de scurte si laconice 'su rubricile cele ce se afla in cele mai multe dintre manuscrisele cele vechi ale liturgiiloru resaritene, trebue se dee dreptu lui Renaudot, care dice, ca in s. liturgia se observau in vechime multe ceremonii, fara ca ele se se fia insemnatu in manuscrisele liturgiiloru. Ceremoniile acestea preotii erau detori, se le scia bine, si asia se potea crutiá usioru din pergamen'a cea scumpa. Dara chiaru si in tipiculu acestoru liturgii inca se esprima destulu de invederatu luarea ace'a

¹⁾ Renaudot l. c. p. 32: Et elevans vocem accipit Oblatam, et dicit.

²⁾ Renaudot l. c. T. I. p. 14: Tunc accipiet aclationem super manus suas, pufferetque velum desuper disco. — P. 15: Sacerdos tenens calicem manu sua, dicit.

³⁾ Renaudot l. c. T. II. Observ. in lit. syr. p. 80.

a paniei si potirului. Elu prescrie adeca mai antaiu, că preotulu si diaconulu dupa rostirea intreita a Cheruvicului se merge la Proscomidia si de acolo se duca santele daruri pre altariu. Aci preotulu luandu acoperemintele de pre potiru si de pre discu, le pune de o parte. La rostirea simbolului de credintia preotulu are apoi se iée aerulu de pre santele daruri, se-lu sarute si se-lu puna la o parte. Era la intreitu-santu diaconulu ori preotulu are se iée si steau'a de pre discu si se o puna de laturi. Asia daca nemijlocitu inainte de ce ar' rosti preotulu cuvintele Mantuitoriului, tote acoperemintele discului si potirului 'su delaturate. Déca preotulu rostindu cuvintele Mantuitoriului numai ar' referi cele ce a facutu Mantuitoriulu la cin'a cea de pre urma, potemu intrebá aci, pentru ce nu astépta tipiculu cu delaturarea acoperemintelor pana in ainte de invocarea Spiritului santu?

Caracterulu dramaticu alu consacrariei eucharistice se continua apoi avendu-se in vedere cuventulu *multiamindu* din evangeli'a s. Luc'a si din epistol'a cea de antaiu a s. Paulu catra Corinteni. In ce feliu a multiamitu Isusu la cin'a mielului Pasciloru, barbatii acesti'a insuflati de Domnedieu nu ne spunu nici cu unu cuventu. Avendu in vedere, că Mantuitoriulu nostru in ser'a ace'a a celebratu cu ai sei cin'a mielului Pasciloru, amu poté recurge la ceremoniile acelea, cari le observau Judeii la cin'a acést'a, că pre calea acést'a se aflamu cuprinsulu acelei rogatiuni de multiamita. Se si afla scriitori de acei'a, cari sustienu, că sub cuventulu acél'a *multiamindu* alu s. Luc'a si s. Paulu s'ar' intielege rogatiunea ace'a de multiamita, carea la cin'a mielului Pasciloru o rostiá capulu familiei, candu binecuvéntá mai antaiu panea si dupa ace'a vinulu. Dara noi voim se vorbim in cestiunea acést'a mai bucurosu in intielesulu ss. Parinti si in spiritulu convingerei besericesci, precum se exprima elu mai alesu in s. liturgiá. Vomu concede de o parte, că Christosu la cin'a cea de pre urma s'a acomodatú rituriloru, cari erau prescise pentru cin'a mielului Pasciloru. Dora elu insu-si a disu: *Nu am venitu, se stricu legea si profetii*. Elu s'a acomodatú acelu ríturi in privinti'a momentului, in care a instituitu s. Eucharistia, a alesu adeca momentulu acél'a, in care capulu familiei la cin'a Pasciloru a datu celoru alalti concaseni panie si potalulu cu vinu; elu s'a acomodatú alegundu panea si vinulu de materia a s. Eucharistie si frangundu si impartindu panea spre mancare si dandu vinulu spre beutura; elu s'a acomodatú si in privinti'a momentului, in care aveá capulu familiei se multiamesca si se binecuvinte panea si vinulu. Dara de alta parte totu elu a disu, că a venitu *se implinésca legea*. Trebuie se ne aducemu a minte si de ace'a, că Isusu la cin'a

acést'a a voitu, se inlocuiesca umbr'a cu lumin'a si intipuirea s. Eucharistie cu implinirea ei, adeca a voitu, se junghe pre sém'a ómeniloru adeveratulu mielulu alu Pasciloru, pre care celu alu legei celei vechie numai 'lu intipuiá. Suntemu deci in dreptu a dice, că Christosu a datu acestei rogatiuni de multiamita unu cuprinsu cu multu mai maretiu. Elu a multiamitu adeca atunci Parintelui seu cerescu preste totu pentru tote acelea binefaceri, cari le-a primitu firea lui cea omenésca preasanta si daruita cu tote darurile Spiritului santu, a multiamitu mai de parte pentru tóte acelea binefaceri, cu cari Parintele cerescu a intempinatu genulu omenescu intregu, dara a multiamitu in momentulu acél'a mai alesu pentru darulu celu mai mare, care l'a decretatu Domnedieu pre sém'a ómeniloru din veci, adeca pentru s. Eucharistia, carea elu aveá se o instituiésca chiaru atunci. Asia invétia ss. Parinti despre rogatiunea acést'a de multiamita a Mantuitoriului nostru ¹⁾. — Si precum a multiamitu Christosu Parintelui seu cerescu, mai in ainte de ce ar' fi instituitu s. Eucharistia, asia dispune si beseric'a preotiloru sei, că ei in s. liturgiá, mai in ainte de ce aru implini jertf'a jertfeloru, se indrepte catra Parintele cerescu unu imnu de multiamita. Rogatiunea acést'a se numesce *Εὐχαριστία* (rogatiune de multiamita), fiindu că ea prin cuprinsulu ei intregu indémna, séu precum dice s. Joanu Crisostomu, *inflacaréza* ²⁾ pre credintiosi spre multiamita. Fiindu că consacrariea liturgica se implinesce in mijloculu acestei rogatiuni eucharistice, si sacrificiulu liturgicu se numesce s. *Eucharistia*, cu tóte că elu dupa firea sa e in rendulu celu de antaiu unu sacrificiu de impacare. Imnulu acést'a de lauda de o data si de multiamita in tóte liturgiile, atatu in cele resaritene catu si in cele apusene, 'lu incepe preotulu cu maréti'a provocare: *Susu se avemu inimile* (*Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας*), la care poporulu respunde: *Avemu catra Domnulu*. Si pentru cá credintiosi se arete si in afara, că ei si-au ridicatu inimile catra Domnulu, ei 'si ridicau manile ³⁾. Era preotulu spune apoi indata, pentru ce se aiba credintiosi inimile susu: *Se multiamimu Domnului* (*Εὐχαριστήσωμεν τῷ κυρίῳ*). Era apoi incepe preotulu *in taina* (*μυστικῶς*) a preamará binefacerile cele minunate ale lui Domnedieu. In rogatiunea acést'a *amintimú nespusele binefaceri ale lui Domnedieu si ce ne-a daruitu noue, dicundu-i multiamita, că a scapatu genulu omenescu din ratacire, si pre candu eramu departe, si-ne-a apropiatu, pre candu eramu in lume fara sperare si fara de Domnedieu, si-ne-a facutu frati si eredi*.

¹⁾ V. invetiatur'a acést'a patristica la Suarez Comment. et disput. in tert. part. div. Thomae T. III. disp. 58. sect. 2.

²⁾ In ps. 134. n. 6. ed. Paris. 1724. p. 393: *πρωθῶσιν*.

³⁾ S. Ioan. Crisost. ad Hebr. hom. 22. n. 3. ed. cit. T. XII. p. 208.

Candu preotulu incepe apoi a multiamí lui Domnedieu pentru darulu celu mai mare si celu mai minunatu, care l'a depusu nu in mani de angerei séu de archangeli, de Cherubi séu de Serafi, ci in mani debile omenesci, poporul prorumpe in innulu acel'a triumfalu, care resuna in ceriuri din mii de mii de guri angeresci. Éra preotulu se róga intru sine (*ἐπεύχεται μυστικῶς ὁ ἱερεὺς*) continuandu a preamari pre Domnedieu si a-i multiamí pentru intrupare si pentru jert'fa crucei. La culmea insuflitirei ajunge rogatiunea acést'a, candu preotulu reproduce pre Mantuitoriulu nostru instituindu s. Eucharistía si pregatindu aloru sei més'a angerésca. Astu feliu se desvólta rogatiunea acést'a in tóte liturgiile. Éa nu e numai o istorisire. O istorisire nu ar' avé rubric'a: *Éra preotulu se róga intru sine*. Déca ea ar' fi numai o istorisire, liturgi'a ar' prescrie preotului, se o rostesca cu voce inalta. Éa mai de parte nu e o simpla insirare a binefaceriloru domnedieesci celoru minunate, ci o *preamarire* (*δοξολογία*) a lui Domnedieu ¹⁾. Dupa rostirea cuvintelor Mantuitoriului preotulu totu mai continua inca rogatiunea de multiamita, si anume pana acolo, unde elu oferesce lui Domnedieu jert'fa adusa dicundu: *Ale tale dintru ale tale, tie aducundu-ti de tóte si pentru tóte*. Asia dara tote-su aci o rogatiune de preamarire de o data si de multiamita, si numai cuvintele Mantuitoriului din mijloculu acestei rogatiuni se fia o simpla istorisire? Dara apoi ce vomu dice, déca vomu avé in vedere, cà in unele dintre liturgiile resaritene diaconulu provoca pre credintiosi la rogatiune nemijlocitu in ainte de cuvintele Mantuitoriului séu chiaru si in mijloculu acestoru cuvinte? Asia cetimu in liturgi'a Alesandriena a s. Marcu: (Preotulu) *cu voce inalta: Luati mancati. Diaconulu: Intindetí. Preotulu: Acest'a este trupulu mieu scl.* — *Cu voce inalta: Beti dintru acest'a toti.* — *Diaconulu: Intindetí éra.* — *Preotulu: Acesta este sangele mieu scl.* ²⁾. Provocarea acést'a de a-si intinde braciele in form'a ace'a, in care si-le-a intinsu Mantuitoriulu pre lemnulu crucei, e provocarea la rogatiune, precum scimu din scrierile celoru mai vechi ss. Parinti ³⁾.

A luatu Isusu panaa si binecuventandu (*εὐλογήσας*) *a frantu*. Asia referescu ss. Mateiu si Marcu. De ce cuprinsu a fostu binecuventarea acést'a, evangelistii nu ne spunu. Si aci amu poté dice de o parte, cà Mantuitoriulu binecuventandu panaa si vinulu s'ar' fi acomodatú rituriloru prescrise pentru cin'a mielului Pasciloru. Dara de alta parte nici aci nu ne vomu

indestulí numai cu atat'a, ci vomu ascrie si acestei binecuventari unu scopu mai inaltu: Isusu binecuventandu panaa si vinulu le-a pregatitu pentru stranutarea loru cea apropiata si s'a rogatu cá omu si archiereu pentru stranutarea acést'a minunata, carea elu cá Domnedieu voiá se o implinésca dimpreuna cu Tatalu si cu Spiritulu santu. Éra ce privesce form'a séu actiunea esterna a binecuventarei, ea in vechiulu Testamentu constá in ridicarea ori si in punerea manei drepte ori si a amendouoru mani preste person'a séu obiectulu, care se binecuventá. Bas'a acestei actiuni esterne simbolice e, cà omulu impartiesce mai tote binefacerile sale cu manile si mai alesu cu man'a drépta (Mt. 6, 3: *Se nu scia steng'a ta, ce face drépta ta*). Dela datin'a acést'a de a binecuventá ridicandu man'a nici Mantuitoriulu nu se va fi abatusu. — Si chiaru pentru ace'a aflamu, cà in multe liturgii preotulu reproduce totu astu feliu binecuventarea Mantuitoriului dela cin'a cea de taina. In liturgi'a s. Joani Crisostomu aflamu prescrierea tipicala: *Preotulu plecandu-si capulu, si ridicandu-si drépt'a cu umilintia, binecuventa sant'a pana* (*Ὁ ἱερεὺς κλίνει τὴν κεφαλὴν, καὶ αἰρὼν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ μετὰ εὐλαβείας, εὐλογεῖ τὸν ἅγιον ἄρτον*), si: *Preotulu tienendu man'a susu cu umilintia, binecuventandu scl.* (*ὁ ἱερεὺς τὴν χεῖρα ἔχων ἀνωθεν μετὰ εὐλαβείας, καὶ εὐλογῶν κτλ*) ¹⁾. Totu asemenea prescrie si liturgi'a s. Basiliu ²⁾. In liturgiile etiopene cetimu prescrierea: *Aci preotulu va pune manile preste cadelnitia, si apoi le va intinde preste pana* ³⁾. Unele liturgii binecuventarea acést'a o impreuna cu semnulu crucei. Despre liturgiile sire dice Renaudot: *Preotulu luandu in mana darulu lu insémua de trei ori cu semnulu crucei, la cuvintele a binecuventatu, a santitu, a frantu, precum prescriu ritualele Alesandriene si Nestoriane* ⁴⁾. Éra liturgi'a coptica a s. Basiliu are rubricile *Preotulu va binecuventá oblatiunea sa cu degetulu de trei ori in form'a crucei, si Preotulu va insemná potirulu de trei ori cu semnulu crucei* ⁵⁾.

Evangelistii sinoptici toti trei dimpreuna cu s. apostolu Paulu ne spunu, cà Isusu luandu panaa — *a frantu*. — Adeveratu cà frangerea acést'a menita anume spre a impartí s. Eucharistía in particule, cu cari se se cuminece preotii cei ce servescu, si credintiosii cei impacati cu Domnedieu, o face preotulu in tóte liturgiile resaritene cu ceva mai inainte de cuminecatura. Dara in unele liturgii resaritene totusi mai aflamu inca o frangere a panii inca neconsacrate acolo, unde preotulu amintesce, cà Isusu luandu panaa

¹⁾ S. Joan. Crisost. in Genes. hom. 6. n. 6. T. IV. p. 47.

²⁾ Renaudot I. c. T. I. p. 155 ur.

³⁾ V, s. Clem. Rom. I Cor. c. 2; s. Justin. M. Dial. c. Tr. c. 91; Clem. Al. Strom. I. VII. c. 7; Orig. in Il. Reg. hom. 1. n. 9° Tertull. De orat. c. 11.

¹⁾ V. Goor. Euchol. ed. Venet. 1730. p. 61. Not. 129. p. 118.

²⁾ V. Goar I. c. p. 143.

³⁾ Renaudot I. c. T. I. p. 516.

⁴⁾ Renaudot I. c. T. II. p. 80.

⁵⁾ Renaudot I. c. T. I. p. 15.

în manile sale a frântu. Asia cetim p. es. în liturgi'a coptică a s. Basiliu la loculă acest'a prescrierea tipicală: *Preotulu se franga oblatiunea în trei parti, cari se le puna langa olalta asia, încatu ôre cum se nu fia despartite* ¹⁾.

Dupa marturisirea ss. apostoli si evangelisti Isusu a oferitu apostoliloru panea dicundu: *Luati mancati scl.*, éra dupa ace'a le-a oferitu vinulu dicundu: *Beti dintru acest'a toti scl.* — Asia face si preotulu în s. liturgi'a. Acest'a e momentul în care preotulu nu reproduce numai actiunile Mantuitoriului, ci chiaru si cuvintele lui si inca vorbindu în persón'a prima, cá si candu Isusu ar' stá în aintea altariului si ar' rostí cuvintele acelea. Acest'a e momentul, despre care s. Joann Crisostomu vorbesce atatu de frumosu în omiliile sale facundu-se esplicatoriulu celu mai competentu alu liturgiei sale: *Christosu e de facia, acel'a, care a gatitu mész'a, o si impodobesce. Nu omu face, cá darurile cele puse în ainte se se facu trupulu si sangele lui Christosu, ci însu-si Christosu celu restignitu pentru noi. Tienendu-i loculul stá preotulu aci si rostesce cuvintele acelea (dara poterea si darulu lui Domnedieu le rostesce): Acest'a este trupulu mieu. Cuventulu acest'a preface cele puse în ainte. În tocmai precum cuventulu: Cresceti si ve inmultiti, rostitu o data, dà naturei nostre pentru tote tempurile poterea de a procreá prunci: asia si cuventulu acest'a rostitu odata în aintea altariiloru în beserice face jertfa, se fia deplinita, de atunci pana acum si de acum pana la a dou'a venire* ²⁾. — Căci deca cuvintele, cari le-a rostitu Domnedieu, 'su acele-si cu cele ce si acum le rostesce preotulu. atunci si jertfa e ace'a-si ³⁾.

Cu adevératu! ori cine va asemená fara de preocupare s. Scriptura si liturgiile beserice creștine, trebuie se ajunga la convingerea ace'a, că preotulu, candu stá înaintea altariului si rostesce cuvintele Mantuitoriului, e unu alu doilea Christosu consacatoriulu. Cuvintele acelea elu nu le referesce numai în tipulu istorisirei, ci rostindu-le tiene loculul Mantuitoriului si în loculul lui implinesce junghiarea cea de taina a mielului lui Domnedieu, carele pórtă peccatele lumii. Asia implinesce beseric'a dilnicu mandatulu domnediescu: *Acész'a se faceti intru pomenirea mea. Asia*

¹⁾ Renaudot I. c. —

²⁾ S. Joann Chrisost. hom. 2. de prodit. Ind. ed. cit. T. II. p. 465: *Μάρτυριον καὶ νῦν ὁ Χριστὸς τὴν τράπεζαν ζωῶν ὅν γὰρ ἄρθρωτός ἐστιν ὁ ποιῶν τὰ προζείμενα σώμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Στήμα πληρῶν υἱῶν ἵστηεν ὁ ἱερεὺς, καὶ δέξων προσφέρει ἢ δὲ χάρις καὶ ἡ δυνάμις ἐστὶν τοῦ Θεοῦ ἢ πάντα ἐργαζομένη. Τοῦτό μοι ἐστὶ τὸ σώμα, φησὶ. Τοῦτό τὸ στήμα τὰ προζείμενα μεταφθνήσει κτλ.*

³⁾ Ad II. Tim. hom. 2. n. 4. T. XI. p. 671: *Ὡσπερ γὰρ τὰ ὀψάρια, ἄπερ ὁ Θεὸς ἐφθάρησεν, τὰ αὐτὰ ἐστὶν, ἄπερ ὁ ἱερεὺς καὶ νῦν λέγει αὐτῷ καὶ ἡ προσφορὰ ἡ αὐτὴ ἐστὶν.*

repetiesce beseric'a dilnicu prin consacrárea separată a panei si a vinului acea drama sangerosa, carea a implinit'ô Mantuitoriulu în muntele Golgot'a pre lemnulu crucei.

(Va urmá).

Serbátorea Nascerei Domnului nostru Isusu Christosu.

„Intru acész'a s'a arétatu iubirea lui Domnedieu intru uoi, cá pre Fiulu seu celu unulu nascutu l'a trimisu Domnedieu în lume cá se viamu prin trensulu“, cá se aflamu „curátire pentru peccatele nóstre“ I. Ioann IV. 9. 10.

În cerculu serbatorescu alu anului besericescu cá si într'ô icóna stralucita e delineata, si din tote partile e desfasiurata iubirea cea nemesurata a s. Treimi. Precum inse Domnedieu e unulu în fire dara întreitu în fetie; asia si un'a si ace'a-si iubire de dupa lucrarea deosebita a fetieloru domnediesci mai alesu în aceste trei directiuni se descopere:

I. *În iubirea cea nespusa a lui Domnedieu Tatalu intru trimiterea Fiului seu celu vecinicu pentru mantuirea lumii.*

II. *În iubirea negraită a Fiului care facundu-se ascultatoriu pana la moartea crucei a plinitu opulu celu mai stralucitu alu iubirei, adeca mantuirea, si în urma*

III. *În iubirea nemarginita a Spiritului santu carele darulu mantuirei castigatu de catra Isusu Christosu lu- imparte, lu- sadesce în inimile credintiosiloru, efectuindu astufeliu santirea acelor'a.*

Tote asediamentele besericesci în principiale fundamentale se baséza pre aceste trei adevéruri, tote au de scopu, desi în forme varie a marturisí, a descoperí, a preamarí, si mai cu séma a implantá în inimile credintiosiloru poterea acelei iubiri întreite în lucrare.

Între aceste asediamente cu deosebire santele serbatori suntu acele intru cari se concentréza reprezentarea si preamarirea acelei iubiri.

Si în specialu: Manifestarei întreite a iubirei domnediesci corespundu în anulu bdsericescu, cele trei serbatori principale. Adeca:

Iubirea Tatalui intru trimiterea Fiului este descoperita si preamarita în *Serbátorea Nascerei Domnului nostru Isusu Christosu.*

Iubirea Fiului intru credintios'a plinire a mantuirei se desfasiura în *Serbátorea ss. Pasci.* Éra

Iubirea Spiritului santu intru aplicarea darului mantuirei spre santirea lumii se preainaltia în *Serbátorea de cincidieci de dile (Rusalie).*

Precum Nascerea si inviarea lui Christosu, si descinderea Spiritului santu, sunt cele mai stralucite si principale momente din viétu'a lui Isusu Christosu, respective din opulu mantuirii si precum tota zidirea

besericeii se întemeieăza pe acele trei încheiaturi fundamentale ale credinței marturisite în Symbolu: asemenea și cele trei serbatori mai înainte commemorate formăza focalariulu, suntu sôre stralucitôrie, din care fara micșiorarea marirei și a frumsetiei si- au originea cele alalte serbatori besericesci, cari că totu atate radie luminôse suntu numai refrangerea marirei și însemnatatei celor trei serbatori mai de frunte.

Ne stă înainte eecelebrarea serbatôrei *Nascerei Domnului*, se consideramu dara însemnatatea acestei serbatori pe urm'a oficiului divinu împreunatu cu acea serbatôre, se cunôscemu tainele și invetiaturele s. beserice, ce le descopere într'ace'a.

Pregătirea mantuirei.

Începandu dela pecatulu stramosiescu, legatur'a unirei cu carea omenimea fu legata catra Domnedieu s'a fostu ruptu. Stramosii au fostu scosi din raiu spre însemnarea scoterei și lapedarei genului omenescu din darulu și iubirea lui Domnedieu. Sabi'a cea de focu a angeriloru a pazitu usi'a Edemului spre însemnare, că omului este oprita intrarea în fericirea cea dintai. Curati'a, santi'a și fericirea cea originala fu perduta, și loculu loru a ocupatu pecatulu neascultarei, necredinței și a trufiei, cu pedepsele dictate de Domnedieu, între cari au fostu și osteneala, lupt'a și dorerea.

Pre langa tote aceste, justiti'a cea eterna, îndurarea cea nemarginita și iubirea cea necuprinsa a lui Domnedieu prin carea tôte s'au facutu, nu a lasatu că fiinti'a zidita dupa tipulu și asemenarea sa se piara în veci; ci svatulu celu domnediescu nescrutatu, dintru începutulu crearei fu statoritu, că spre mântuirea genului omenescu se se trimita Fiulu celu vecinicu în lume, care întru asemenare omenesca facundu-se că Domnedieu și omu adevratu, luandu pecatulu și pedeps'a omenimei asupr'a-si, prin supunere și ascultare stergandu scrisôrea pecatului celu de asupr'a nôstra se satisfaca dreptatei domnediesci vetemate, se restituie pacea între ceriu și pamentu, se reînôiesca legatur'a unirei între Domnedieu și omenime, și prin această firea omenesca înaltiandu-o la ceriu se o faca érasii partasiă marirei prime.

Descoperirea prima a acestei vointie, a acestui svatu tainicu din vécu ascunsu și de angéri nesciutu, Domnedieu o a facutu înca în raiu unde cu eserciarea dreptatei și justitiei de odata léga și aretarea îndurării sale prin promiterea Mantuitorului dicundu: „*Vresmasia voiu pune între tene (sierpe) și între muier, și între sementi'a ta și între sementi'a ei, acel'a (sierpe) va pazi capulu teu, și tu vei pazi calciulu lui*“ (Fac. III. 15).

Promisiunea aceasta domnediesca s'a saditu în sufletulu omenimei, asiă catu desi timpurile și retaciriile po-

terei spirituale memori'a curata a acelei promisiuni o au întunecatu, dara deplinu neci candu o a potutu sterge, cu atatu mai vertosu nu, de ora-ce Domnedieu s'a îngrigitu că ace'a promisiune se susteie pana la plinirea tempului.

Si acést'a o a facutu Domnedieu prin ace'a, că si- alese pe poporulu judaicu spre pastrarea și sustinerea acelei promisiuni. Acestui poporu a datu o lege plina de commemorarile promisiunii de antaiu, o lege întru carea tote asidiamentele tienteau spre pazirea credinței într'unu Domnedieu adevratu, spre întarirea speranței întru venirea celui promis, și spre descoperirea marirei și fericirii imperatiei ce se vá întemeiă prin acelu promis.

Tote evenimentele placute séu triste, tóta viéti'a istorica, tôte asidiamentele cultului, tóta organizatiunea guvernarei, tota legislatiunea religiôsa și nationala a poporului israelteanu suntu dovedile providinței divine, prin carea pe acelu poporu, și în acelu poporu omenimea s'a pregatitu, s'a condusu spre Christosu celu promis.

Constitutiunea regala, preoti'a, și mai cu séma profeti'a, tote functiunile cultului, sacrificiale, ceremoniele, serbatorile, tote persoanele mai destinsé că Melchisedecu, Avramu, Joanu, Jacobu, Moise, Aronu, Josifu, tôte și toti preintipuiău numai pe celu Aceptatu.

Cum a fostu inse cu celealalte popôra lasate pe poterile loru proprie fara speciala conducere a providinței divine?

É dreptu că paganismulu este argumentulu evidentu că la ce misielia, confusiune, la ce demoralizare și stricatiune pôte se cada spiritulu omului lasatu pe poterile sale îngreunate și de jugulu pedepsei pecatului originalu. Cu tôte aceste în religiunea, în viéti'a sociala și privata, în constitutiunile cultului paganescu la fiicare poporu paganu potemu dá de urmele descoperirii domnediesci primarie, potemu află puncte de convenire și de reflesiune la venitori'a imperatia a lui Isusu Christosu. În fiicare sistemu filosoficu, în invetiatur'a și în credinti'a dieiloru a fiicarui poporu este ascunsu cate unu adevér, éra în relatiunile morale se aréta ceva respectu și stima facia de un'a ori alta virtute.

Nu é loculu aci că se esaminamu punctele aceste de cohesiune în sistemele filosofice pagane, fia destulu a adnotă, că cu catu s'a departatu omenimea de tempulu facutei promisiuni divine ereditate din descoperire domnediesca, cu atatu mai tare s'a schimositu și s'a întunecatu memori'a și credinti'a acelei'a, cu atatu mai tare s'a cufundatu omenimea în retacire și s'a cuprins'u de frie'a desperarei, astu-feliu încatu cu apropiarea plinirii tempului venirei Mantuitorului, confusiunea pe terenulu religiunii paganesci se totu

inmultia, omenimea satula de atate sisteme religioase adese din cele mai scarboste si inmorale, in internulu seu cerca mangaiere si linisce, caută de nou adapostire in oraculele vechi ale cartiloru sibiline, intru cari se prevestea unu tempu mai fericitu alu nevinovatiei si fericirei. Sperarea acestei fericiri dorite o exprime si Cicerone scriendu asia: *Nu va fi alta lege in Rom'a si Aten'a, alta acum, si alta dupa ace'a, ci un'a si ace'a-si lege eterna neschimbata pentru tote tempurile va guvernă tote prporele, si acel'a care a adusu, a publicatu, si o a prescisu acesta lege, este Domnedieu, carele va fi uniculu Domnitoriu si Domnulu tuturoru*“ (De republica III. 6). La acesta stare a lumii pagane se pote aplică dis'a s. Apostolu că *paganii erau morti cu peccatele* (Ephes. 2. 1) de vreme ce „*cunoscundu pre Domnedieu nu că pre Domnedieu l'au maritu*“ (Rom. I. 21—25) facundu intru ascunsu „*cele ce rusine este ale si grai*“ (Eph. 5. 12).

Pre candu dara Domnedieu de o parte cu adeveratu „*a luat pre Israelu servulu seu că se pomenesca indurarea, că se spuna bunatatea lui Domnedieu*“¹⁾, pre atunci s'au pregatitu si „*neamurile că se speredie intru celu ce va stapani poporele*“²⁾. Pre candu Domnedieu pre poporulu israilteanu „*l'a inaintatu spre credinti'a carea era se se descoperi*“ si i-a datu „*legea carea numai invetiatoria a fostu spre Christosu*“³⁾; pre atunci „*a clatitu tote neamurile*“ că se spereze „*in celu alesu alu tuturoru neamuriloru*“⁴⁾ pre care Domnedieu „*din vecu l'a datu spre legatur'a neamului (alesu), spre luminarea neamuriloru, că pana la marginile pamentului se fia Elu mantuire*“⁵⁾.

Domnedieu intru nemarginit'a sa intieptiune in legea cea vechia prin poporulu israilteanu a pregatitu mantuirea pentru omeni, era in paganismu pre omeni i-a pregatitu spre mantuire, că astufeliu se se cunósca că Domnedieesc'a intrupare s'a facutu la *plinirea tempului*.

Acést'a este pregatirea intruparei Domnului nostru Isusu Christosu. Si ce face sant'a beserica intru carea traiesce Christosu, acea beserica, pentru carea Domnedieu a rezervatu plinirea fagaduintieloru? prin mijlocirea carei'a se seversiesce ceea ce e mai bunu pentru noi? (Evr. XI. 40). Ce face — dicu — ace'a beserica atunci candu sta că se celebreze memori'a plinirei tempului, memori'a descoperirei tainei negraite a intruparei intru nascerea lui Isusu Christosu?

Ace'a că in asediamentele sale liturgice, in oficiulu divin, reduce pre fii sei la leaganulu promisiunei de mantuire, si de acolo de-o parte prin re-

amintirea pregatirei si intaririi acelei promisiuni si manturi, era de alta parte prin pregatirea sufletesca a credintiosiloru contraria vietiei pline de neindreptare din faptele legei ale Judaismului si de nedreptate, curvia, viclenia, de reutate, de insielatiune si de naravuri rele a paganismului cu multe dile inainte de serbarea memoriei intruparei Domnului, conduce pre credintiosi la Christosu.

Conducerea acesta se intempla in tempulu celu sacru alu preserbarei, respective alu postului Craciunului de 40 zile, care pentru beserica si credintiosi este tempulu pregatirei mantuirei. Unirea acestor'a adeca a preserbarei in oficiulu divin si alu postului, seu alu vietiei interne si externe a besericei convine cu pregatirea mantuirei inainte de venirea Mantuitorului, constitue desi nu pregatirea mantuirei obiective carea a luat inceputu prin nascerea lui Christosu, ci a rescumperarii seu santirei subiective intru inimile nostre.

Deci preserbarea acesta asediata de catra s. beserica stă din done parti un'a se referesce la intern'a vietia a besericei, la partea dogmatica a serbatorei, era cealalta are referintia la vietia morala a credintiosiloru. Cea dintaiu si- afla espresiune in oficiulu divin, era cea de a dou'a in postulu prescisu alu Craciunului.

Se cercamu dreptu acea insemnatatea ambelor parti.

(Va urmă).

J. Borosiu
parochu.

Casuri practice din teologi'a morala

de Dr. Isidoru Marcu, profesorulu in seminariulu teologicu din Blasiu.

I. Rezolvirea casului 3 din N-ru 2.

S'a disu că parintele Comodu — fiendu preacomodu — cu ocasiunea proscomediei a) cate odata nu torna de locu, era b) alta data torna prea multa apa in vinulu destinatu pentru celebrarea santei liturgie. Ore peatuesce parintele Comodu?

Respundemu afirmativu in ambe casurile.

a) Este adeveratu, că santii Evangelisti, espunendu istori'a instituirei sacrificiului eucharisticu, vorbescu numai despre indebuintiarea panii si a vinului, nu inse si a apei; nice in altu locu a Santei Scripturi, cu respectu la consacraru santului potiru, nu se face vre-o amentire despre apa, ci numai despre vinu. Ma iuvetietur'a besericei ne spune curatu, că materi'a esentiala a santei Eucharistie este panea de grau si vinulu de vitia.

Cu tote acestea beserica inca din seclii primi se indatinéza a tornă si pucina apa in vinulu destinatu spre consacraru, si acestu ritu a demandat se se observéza de catra toti aceia, cari celebréza s. liturgia.

¹⁾ Luc. I. 54. Isaia 33. 21.

²⁾ Isaia XI. 10.

³⁾ Gal. III. 23. 24.

⁴⁾ Aggeu II. 8.

⁵⁾ Isaia 32. 6, — 39. 6).

Documente despre acést'a ne supeditéza atatu sântii Parinti, catu si canonele beserice. Asia între altii s. Iustinu Martirulu scrie: „In adunările creștinilor se oferesce paharul cu apa și vinu“. (Apol 2). Dintre concilii demanda amestecarea apei cu vinu la celebrarea sacrificiului liturgic conciliulu cartaginenu III (397). Trulanu (692), care in canonulu 32 prescrie sub grea pedeapsa amestecarea apei, dicundu: „Cine va sîerbi numai cu vinu, séu numai cu apa, éra nu cu amendoué amestecate se se depuna“. Totu cam in sensulu acést'a dispune conciliulu Florentinu in decretulu pentru Armeni și conciliulu Tridentinu sess 22 cap. 2 (cf. si c. 2 de cons. d. 2)¹⁾.

Ratiunile, pentru cari s. beserica a introdusu in liturgia ritulu amestecarei vinului cu apa suntu: ²⁾

α) Credinti'a că Domnulu nostru Isusu Christosu cu ocașiunea instituirei santei Eucharistie la cin'a ultima a amestecatu vinulu cu apa, de orece acést'a éra in datina la Evrei (Proverb. 9, 5), și apoi Mantuitoriulu in serbarea Pasciloru intru tote s'a conformatu datineloru iudovesci. Altcum datin'a de a bé vinulu moiatu cu apa o aflamu și la Romani.

Tornarea apei in vinu intipuesce temperanti'a; celu mai escelentu exemplariu de temperanti'a a fostu inse Domnulu Christosu, prin urmare s'ar' paré imposibilu, că la cin'a ultima se se fi omisu temperarea vinului prin apa.

β) Ratiunea simbolica. Din cost'a Mantuitoriului — dependendu inca pre lemnulu crucei — a cursu sange și apa. In s. liturgie inse se represeota sacrificiulu de pre cruce. Acést'a ratiune apare și din ritulu liturgiei nostre; in care la „Asiedimentulu liturgiei“ se cetesce. „Éra preotulu impungundu-o (prescur'a) din partea dreapta cu sant'a lance dice: *unulu din ostasi cu lancea cost'a lui a impunsu, si indata a esitu sange si apa*“. Dupa acestea cuvinte preotulu bencuventandu indata vinulu și ap'a, le amesteca in s. potiru.

γ) Ratiunea mistica, spre a representá legatur'a dintre Christosu și poporulu credintiosu intipuinđu vinulu pre Domnulu Christosu și ap'a pre poporu, éra amestecarea loru la s. liturgia impreunarea mistica a Mantuitoriului cu credentiosii.

δ) Fiendu că esplicarile mistice potu fi și mai multe cu privire la acelasi lucru, că a patr'a ratiune se aduce semnificarea misterului Intruparei, in care natur'a umana s'a unitu hipostatice cu cea divina. Acést'a esplicare se recomanda și prin cuvintele, cari le rostesce preotulu de ritulu latinu candu torna apa in s. potiru, dicundu: „Dànc cá prin misteriu

vinului și a apei acesteia se fimu socii divinitatei aceleia, care s'a induratu a se face partasiu umanitatei nostre Isusu Christosu, Fiulu teu, Domnulu nostru“¹⁾.

Éra dupa liturgi'a Iacobitoru din Siri'a preotulu candu torna apa in s. potiru dice: „Unesce Domne ap'a acést'a cu acestu vinu, precum s'a unitu divinitatea ta cu umanitatea“²⁾.

Din cele espuse apare, că ratiunile, pentru cari s. beserica demanda tornarea apei in vinulu destinatu la celebrarea santei liturgie, suntu destulu de grave și semnificative, de unde pecatuesce greu acelu preotu, care din neatențiune — că și parentele Comodu — omite acestu ritu.

Ap'a mestecata trebuie se fia apa naturala. Acést'a o recere preceptulu și datin'a beserice. De ace'a, déca cineva ar' torná apa de rosa séu alta apa artificiala ar' pecatui greu.

Ap'a trebuie tornata in s. potiru de cătra preotu (séu diaconu) cu ocașiunea prepararei santelor daruri, éra nu mai înainte. Nu ar' satisface preceptulu besericescu, cine ar' torná ap'a in butea cu vinu ori stiel'a, in care duce pausulu la beserica. Caus'a este că in atari casuri nu se ajunge, ce intentionéza beserica a semnificá prin introducerea acestui ritu.

Déca cutare preotu la proscodie — că buna ora pariutele Comodu — a uitatu, se torne și apa in s. potiru, acést'a o pôte face pana la esirea cu darurile, ma și dupa ace'a pana la consacrare, dupa consacrare inse nu mai este iertatu a torná apa in s. potiru³⁾. Apa calda ce e dreptu se mesteca cu prea pretiosulu sange la cuminecare, dar' aci cu totulu alt'a e ratiunea.

b) Ce privesce cuantitatea apei mestecate, ace'a trebuie se fia forte mica. Pap'a Eugeniu IV. dice in respectulu acést'a: „Vino ante consecrationem aqua modicissima misceri solet“.

E de ajunsu, déca se voru torná cativ'a picuri, numai catu ap'a se fia sensibila, înainte de a se torná in s. potiru.

Maximulu apei dupa unii moralisti pote formá a optá parte din vinu, dupa altii se pote mestecá pana la a cincia parte, ma Busenbaum și Sporer cugeta a fi de ajunsu, deca ap'a nu trece preste a trei'a parte a vinului, cu care se amesteca. Acést'a parere inse in praxa nece candu nu e de a se urmă, deorece ap'a mestecata in atare cuantitate pote face vinulu materia dubia, ma chiar' invalida, decumv'a vinulu a fostu slabu⁴⁾.

¹⁾ Cf. Micu. Teologi'a dogmatica speciala. Blasiu 1880. p. 478 sq.

²⁾ d. Toma 3. q. 74. a. 6. c. Benedictu XIV. De missae sacrificio. lib. II. c. 10. n. 4. seqq.

¹⁾ »Da nobis per hujus aquae et vini mysterium ejus divinitatis esse consortes, qui humanitatis nostrae fieri dignatus est particeps Iesus Christus, Filius tuus, Dominus noster«.

²⁾ Renaudot. Liturgiarnu orient. collectio ed. Paris. 1716. T. II. p. 12.

³⁾ S. Alfonsu. Theol. mor. lib. VI. n. 208.

⁴⁾ S. Alfonsu. l. c.

Dăca parintele Comodu, tremurându-i mână, s'a scapatu, de a turnatu prea multa apă în s. potiru, atunci trebuca, se torne de nou vinu.

Mai consultu ar' fi, deca s'ar' procurá la fia-care beserica sticlutic anumite pentru vinulu si apă de lipsa la s. liturgia. Sticlele acestea se nu fia colorate, si tievea celei destinate spre conservarea si tornarea apei în s. potiru se fia mai strimta.

2. În iern'a trecuta fiindu frigulu forte mare, éra beseric'a din comun'u C. camu slaba, se intemplá cã într'o Domineca inghiaciã în s. potiru vinulu destinatu spre consacrare. Iuniu, preotulu celebrante, observandu-o acést'a pre tempulu asiedierei daruriloru pre s. altariu, fara a mai cugetá, cã ce ar' fi de facutu, consacra vinulu si inchiaciatu.

Ore validu si licitu a consacratu preotulu Iuniu?

Vasilii Catoca

Archi-Diaconu onorariu protopopu si parochu de Borlesci.
1817 Iuniu 1 + 1888 Decembrie 2.

În 4 Decembrie petrecuramu la repausu eternu pre acestu prea demnu veteranu preotu-protopopu alu diecesei Oradane, carele retrasu în ambitulu parochiei sale, viet'a-si intréga o a petrecutu în una activitate admirabila. Viet'a si faptele lui incununate de succesulu celu mai stralucitu pe terenulu besericescu, scolariu si prosperarea materiala a poporului, potu se ne servéscã de modelu viu pre carier'a preotiéscã.

Vasilii Catoca s'a nascutu în comun'a Zazariu comitatulu Satu-marelui din parenti economi. Scolele elementare le-a absolvatu în Bai'a-mare, éra clasele gimnasiale în Beiusu. Dupa absolvarea gimnasului s'a susceptu în clerulu diecesei Oradane, si s'a tramisu în seminariulu de Ungvaru pentru ascultarea cursuriloru teologice, cari absolvendule cu succesu, s'a aplicatu la oficiulu diecesanu cã protocolistu, unde a petrecutu 1 si 1/2 anu. În anulu 1841 reintorcându-se la vét'r'a parintiéscã, s'a casatoritu, luandu-si de sotia pre Magdalen'a Terebesi, fic'a fostulu protopopu de Bai'a-Mare si totu în acestu anu, dupa-ce s'a ordinaru prin fericitul episcopu Leményi în Blasiu, — s'a denumitu de administratorulu parochiei de Pop-Bicãu.

Aici si-a inceputu activitatea cu unu adevératu zelu apostolicu. Asia în catu Episcopulu de f. m. Basiliu Erdélyi tienandu în anulu 1846 visitatiunea canonica prin comitatulu Satu-marelui si fiindu si în Bicãu, din cele vedute si esperiate s'a convinsu cumcã tenerulu Catoca este unulu dintre preotii cei mai zelosi ai diecesei sale, si reintornându-se la scaunulu episcopescu, numai decatu l'au denumitu de parochu în parochia populósa de Borlesci si filial'a Acin'a, unde pre acele tempuri éra lipsa grava de unu preotu energiosu.

Înainte de tóte au inceputu zidirea besericei de Borlesci si în decursulu aniloru o a prevediutu cu tote recuisitele cultulu divinulu, asia, incatu acést'a beserica astadi este un'a din cele mai pompose ale diecesei. Spesele ce au costatu beseric'a se urca pana la 23 mii fl. În filial'a Acin'a inca a ridicatu una beserica frumoasa, care a costatu

10 mii fl. Si aceste tote s'au facutu din cotribuirea benevola a credintiosiloru.

Fiindu repausatulu patrunsu de santieni'a causei culturai poporului seu, s'a ingrigitu si de infintiarca uniu fondu scolasticu, care pana acum'a a crescutu la sum'a de 3000 fl. v. a. pentru scol'a de Borlesci éra pentru cea din Acin'a la 1000 fl. v. a. Fundatiunile missale se urca la 8—9 sute fl. v. a.

Poporulu ambelor comune condusu în decursulu aloru 4 decenii de acestu bravu preotu, se intielege de sine cã a progresatu atatu spiritualminte, catu si în cele materiale.

Acurateti'a lui în tote agendele sale oficiose si private, o caracteriséza în destulu si imprejurarea, cã repausatulu si-a insemnatu tote missele absolvate în viet'a sa, cari se afla a fi 13,427.

Unu doru ferbinte mai avea blandulu betranu, cã se-si ajunga secunditi'a, (miss'a de auru); dar prevedinti'a a dispusu altu-cum, si în 2 Decembrie dupa unu morbu scurtu se curmá acést'a vietia activa spre nespus'a dorere a iubitei sale sotie si familie.

La mormentare au celebratu toti preotii districtuali si a fostu representata inteliginti'a din giuru în numeru mare, precum si poporulu din parochia si satele vecine.

Dormi în pace sufletu nobilu! Fie-ti somnulu linu si momori'a eterna! Spiritulu teu celu indemnatoriu spre totu cei mare si frumosu, va petrece între noi pururea. Iara grat'a posteritate vedindu în decursulu tempuriloru faptele maniloru tale în semnu de iubire sincera, si adenca recunoscintia, ti va binecuventá cenusi'a.

Dionisiu Branu,
parochu de Tamai'a.

Diverse.

(Ordinare de preoti). În 30 Dec. a. c. s'au ordinaru de preoti prin Escelenti'a S'a Preasantitulu Metropolitulu Dr. Joanu Vancea urmatorii teologi:

1. Valeriu Comsia dispusu de cooperatoru în Copacelu în vicariatulu Fagarasiului.
2. Iuliu Socolu dispusu de cooperatoru în Ceanulu mare.
3. Constantinu Cotorea inca neaplicatu.

(O noua fundatiune pentru studentii gr. catolici).

Fundatiunea de stipendie de 4000 fl. a fericitului canonicu Joanu Fekete Negrutiu s'a transpusu în administratiunea capitulului metropolitanu din Blasiu prin Nicolau Fekete Negrutiu din Gherla nepotulu de frate alu fericitului canonicu mai susu numitu.

(Opuri teologice). Dela tipografi'a seminariale din Blasiu se potu capetá cu pretiuri reduse urmatóriele opuri teologice:

1. Etic'a crestina de Dr. Joane Ratiu 2 fl. 50.
2. Prelectiuni teologice despre matrimoni 2 fl. 50.
3. Institutiunile dreptulu besericescu . . . 3 fl. —

Partea scolastica.

Remuneratiunile si pedepsele in educatiune.

(Continuare din Nr. 6).

b) Speciele pedepselor.

In casu cândn copilulu nu se îndrepta nici in urm'a admonitiunei cu cuvinte frumose, blande, nici in urm'a mustrariloru mai serioase, si in fine deca rusinarea a remasu fora efectu, cu unu cuventu deca dupa tote acestea nu voiesce seau nu e in stare se se abata dela calea cea gresita, atunci lu- infricamu, lu- amenintiamu, aplicamu pedepse fizice. Cu alte cuvinte potemu infrică pre cineva seau prin cuvinte amenintiatorie seau si cu fapt'a.

Nu este iertatu inse se amenintiamu prea adese ori, că-ci prin repetire si- pierde efectulu; nici se amenintiamu cu asia ceva, ce seau nu voimu, seau nu potemu, seau nu este iertatu se implinimu. Se luamu in considerare insusirile individuale ale copilului, si in specialu capacitatea, susceptivitatea lui. Cea ce am dîsu odata se si executamu fora nici o esceptiune.

Abia se pote evitá pedéps'a corporala, fizica in cresterea copiiloru, de ore-ce cu deosebire la copii pana suntu mici se manifesta puterea naturei animalice. Er' puterea acesteia numai prin midloce corespundietorie acestei naturi se pote debilitá si infrânge.

Dar' desi pedeps'a corporala asia dicundu e necesaria, cu tote acestea nu este iertatu, cum-cá educatoriulu se-si uite, că desi natur'a animalica si- areta puterea sa, cu tote acestea omulu nu e vita, si asia nu este iertatu alu tractá inumanu si cá prej unu animalu irationalu. Altu cumu prin pedeps'a acést'a fizica voimu se producemu numai o dorere in gradulu acel'a, care se fia mai vivace de câtu stremurulu amagirei reului, si asia se fia in stare a abate pre copilu dela reu. Asia dara pedéps'a corporala nu trebuie se fia tirana, dura si stricatosana sanetatii, nici se despoia pre copilu de sentiulu de onore si alu pudicitiei.

Numai atunci se recurgemu la acestu midlocu, cându celea alalte pedepse au remasu fora efectu. Numai faptele acelea se le pedepsimu astu-feliu, cari tradéza o intentiune rea in unu gradu mai mare. Asia dara numai cerbicosi'a, mentiu'n'a, resistenti'a, len'e'a, furtulu, batai'a s. a. trebuie pedepsite cu pedepse corporale.

In executarea pedepseloru corporale inca nu este iertatu se fimu patimasi, maniosi. Reprobarea interna a peccatului are se se reoglindeze prin semne externe, va se dica din portarea lui se apara, cum-cá i- pare reu că trebuie se aplice o astu-feliu de pedepsa. Asemenea nui iertatu se defiga unu terminu mai departatu pentru executarea pedepsei dictate.

Deca e vorba se se esecute o pedepsa corporala, atunci acea trebuie se o esecute insusi educatoriulu seau invetiatoriulu, de ore-ce elu a dictatu pedeps'a, elu scie câtu are se fia de mare; ne stricatosana sanetatii si totusi destulu de semtita. A esecutá pedeps'a prin altulu, pote chiaru prin unu colegu, nu este bine de acea de ore ce staruesce ura facia de esecutorulu pedepsei si afora de acea usioru pote prinde radacini crudelitatea.

Nu este mai departe iertatu se pedepsimu atunci, cându copilulu e iritatu seau amaritu, de ore-ce in casulu acest'a n'are tempu si dispusetiune se-si recunosca eroarea si se-i para reu de ea.

Nu-i iertatu se-i lovimu pre copii cu batiulu preste-capu, degete, in palma seau alte parti mai delicate a-le corpului. Palmuitulu, tragerea de urechi si de peru, inboldirea in coste, lovirea cu petiorulu s. a. tradéza lips'a de tactu si cultura a educatoriului, ce se folosesc de acestea midloce.

Pedeps'a corporala in tempulu mai nou s'a eschisu in multe locuri din scóla in modu legislativu. Dar' la interdicerea pedepseloru acestor'a a servitu cá motivu nu intru atât'a motive pedagogice. câtu mai vèrtosu abususulu, duriti'a, tirani'a unoru invetiatori.

Pedepsele corporali din punctu de vedere pedagogicu nu se potu eschide cu totulu din scóla din urmatoriele motive:

a) Parintii si- tramitu copii la scóla, cá se fia educati si instruati. Prin urmare i- incredintiéza invetiatoriului totu una data si tote midlocele acelea, cari lu- conducu si ajuta intru ajungerea scopului. Si acést'a e bine asia, de ore-ce cu-i convine scopulu, trebuie se-i convina si midlocele, ce conducu la acelu scopu.

b) Pedeps'a corporala cu deosebire in anii prunciei, nici cá se pote evitá, ma asia dicundu e indispensabila.

c) Ea este midloculu celu mai acomodat pentru infrânarea tinerimei crude, pentru impiedecarea desfrêului.

d) Pedéps'a corporala pretinde pucina pregatire si asia se pote esecutá indata dupa comiterea eroarei.

e) In fine pedéps'a corporala se pote mari seau micsiorá dupa placu, si se pote mai usioru conformá etatii, starei si individualitatii copilului.

Desi in anumite impregiurari invetiatoriulu e indreptatitu si datoriu a recurge la pedepse corporali, cá lá ultimulu midlocu, cu tote acestea trebuie se aiba inaintea ochiloru urmatoriele:

a) Se se folosescă câtu se pote mai raru de pedeps'a corporala, de ore-ce ea este numai unu midlocu de infrânare esternu, care pin o aplicare repetita devine unu ce indiferentu ma pote stèrni ura, pote tempí sentiulu de onore in copilu si-lu pote strică si mai tare, lu- face cerbicosu si incapatinatu.

Va se dica invetiatoriulu si- multiesce numai neplacerile cu discipulii sei. Afora de aceea se mai espune multoru vorbe si neplaceri din partea parintiloru copiiloru lui incredintiati; fiindu-cà chiaru si parintii aceia, cari la dinsii acasa folosescu facia de tote erorile copiiloru sei singuru numai pedéps'a corporala; si aceia cari roga espresu pre invetiatoriu, cá se pedepsésca câtu mai aspru pre copilulu loru celu reu, inca si acestia dfeu nu numai cà nu voru aprobá procedur'a invetiatoriului, ci inca lu- voru inegrii in totu chipulu inaintea lunei si a superioriloru sei scolastici; — ma unii voru merge la dinsulu acasa se-lu ié la dare de sema, cà de ce a pedepsitu pre copilulu loru, care se porta cá unu angeru.

b) Invetiatoriulu trebuie mai departe se incungiuere pedeps'a cea prea aspra, de ore-ce chiaru si cea mai moderata inca lasa unele urme pre corpulu invetiaceiloru. Er' armele acestea pentru casulu unei cercetari disciplinare voru serví cá arguminte contr'a invetiatoriului. Apoi e lucru cunoscutu, cum-cà cercetarile disciplinare detragu din auctoritatea invetiatoriului, chiaru si atunci, cându ésa la ivéla cum-cà a purcesu corectu, e nevinovatu. Afora de aceea legea inca opresce pedéps'a grea. Vatamarea corporala a copilului pote avé de urmare si o cercetare criminala.

c) Se pedepsésca asia dara fia-care invetiatoriu intr'unu modu convenitosu, cá nu cum-vá se vina in confusiune, deca l'ar' suprinde vre unu superioru alu seu.

d) In decursulu prelegerei seau inainte de acést'a se nu pedepsésca, deca numai e cu potintia. Deorece nu pote pretinde dela elevulu pedepsitu atentiune, activitate si voia spirituala in decursulu acelei prelegeri. Apoi nu e corectu se aplice pedepsa corporala in decursulu prelegerei nici pentru aceea, fiindu-cà elevii se dedau cu ea usioru.

e) Si in fine se nu pedepsésca nici in banche, de ore-ce usioru se pote intemplá cá se lovésca pre elevu intr'unu locu periculosu seau se lovésca pre unu altu copilu cu totul nevinovatu. Asemenea se nu folosésca linialulu seau nuiele de salca, cari se frangu usioru si asia potu vatemá si pre alti scolari.

Fiindu-cà am espusu pedepsele de cari se pote folosi invetiatoriulu cá de totu atâtea midíloce ausiliare intru disciplinarea eleviloru sei, voiu insirá aci pre scurtu si speciele pedepseloru acelor'a, de cari nu este iertatu se se folosésca invetiatoriulu in scóla.

Acestea sunt:

1. *Ingenuchiarea.* De acést'a pedepsa nu este iertatu se se folosésca, fiindu-cà noi cá crestini pretindemu se-si indeplinésca rogatiunile sale in genunchi. Cu atátu e mai de condamnatu punerea in genunchi pre grauntie, pietricele, lemne s. a.

2. *Punerea in petiore* lângu usia, seau afora in ambitu. Pedéps'a acést'a e stricatosu din trei cause. Antáiu dejosesce pre celu pedepsitu, a dou'a se pote usioru recí, si a trei'a causa e, cá sufoca, innadusia sêntiulu stimei proprie. Se pote intemplá cá invetiatoriulu se fia silitu a

dá afora din scóla pre cutare scolariu, petulantu seau ne ascultatoriu.

De multe ori si alungarea din scóla inca pote avé urmari bune numai câtu nu este iertatu se o consideramu cá o pedépsa. Altu cum chiaru si scolarii numai arareori o voru considerá de atare. Chiaru si din acést'a causa inca nu este iertatu se ne folosimu de ea prea repede si fora de a avé cause suficiente.

3. *Fiamandírea.* Mancarea si beutur'a suntu necesarie pentru desvoltarea física si sustienerea sanetatii. A fiamandí pre copilu insemna a atentá contr'a vietii si sanetatii lui. Acést'a pedépsa e daunatiosa chiaru si din punctu vedere moralu, intru câtu adeca copilulu chiaru pentru-cà i- este interdisa mâncarea si beutur'a le va considerá pre acestea cá pre bunatatile celea mai mari, le va considerá de scopulu, tient'a cea mai principala a vietii, si nu numai de midíloce. Si altu cum e insemnata in omu placerea, desfatara in mâncari si beuturi, deci se nu mai potentiamu poft'a acést'a su form'a de pedepsa.

4. *Ocupatiunile din pedépsa.* Unii invetiatorii s'au indatinatu a impune scolariiloru, cari nu-si sciú prelegerea seau nu si-au scrisu ocupatiunea, cá se o invetie seau acasa seau in scóla, si inca de regula ocupatiunea trebuie se si-o scrie de mai multe ori. Activitatea acést'a fortia, de sila, nu e corespondietoria din urmatoriele cause: Scolariulu trebuie se fia activu, diligentu, nu pentu-cà e silitu, ci fiindu-cà e datoriu. De aceea si cându vre-unu scolariu si- uita se invetie ceva din prelegerea sa, seau se-si scrie ocupatiunea, se suplinimu prin elu cea ce a uitatu seau neglesu, dar' nu in forma de pedépsa ci din dorintia. E in natur'a omului se nu implinésca cu voia si grigia, cea ce i- se impune cá pedépsa, chiaru asia e si copilulu, ma uresee lucrulu facutu de sila si- lu despretiuesce.

5. *Pedéps'a in bani.* Speci'a acést'a n'are locu in nici o scóla, de ore-ce prin ea se pedepsescu parintii ér' nu copii loru; si afara de aceea forte usioru pote indemná pre copii, cá se fure, se insiele, pentru-cà astu-feliu se-si pota implení pedéps'a fora scirea parintiloru sei. Pre lângu acestea incassarea pedepseloru banali inca e impreunata cu multe neplaceri si necasuri. De sine se intelege cum-cà daun'a ce o causéza cutare scolariu in obiectele din scóla, trebuie se o reboniíce parintii respectivului scolariu; acést'a inse nu e pedépsa nici pentru copilu, nici pentru parintii sei.

6. *Eschiderea dela scóla.* Din scól'a poporala nu potemu eschide pre nime, fiindu-cà atunci venimu in colisiune cu legea, care demanda frecuentarea regulata a scólei. S'ar' poté eschide singuru acei copii depravati si corupti moralmente, cari nu dau nici unu semnu de indreptare; dar' si acestia numai cu invoirea previa a superioriloru scolastici.

J. F. Negrutiu.

Magistratur'a majora ordinaria la románi.

(Continuare din Nr 6).

Dupa alungarea lui Tarquiniu Superbu, precum amintisem mai susu, puterea regesca s'a datu la doi oficiali magistratuali, cari se alegeau pre unu anu; acum se nasce intrebarea: care a fostu numele acestor'a la inceputu? In respectulu acest'a suntu diverse pareri. Cei mai multi scrietori vechi afirma, ca numele celor doi oficiali inalti la inceputu era praetor; derivandu-lu dela verbulu praeire, care insamna a *merge inainte*, aici se pote aplicá parerea lui Liviu, cându dice: „Lex vetusta est, priscis litteris verbisque scripta, ut, qui praetor maximus, Idibus Septembribus clavum pangat, quia rarae per ea tempora litterae erant, notam numeri annorum fuisse ferunt. (Liv. 7, 3).

Candu s'a usitatu mai antâiu numele de consulu, nu se pote determiná cu tota securitatea; ce'a-ce privesce cuventulu consulu, in privinti'a acest'a esistu diverse pareri intre scrietorii vechi si filologii moderni: asia Varo dice: s'a numitu consulu, fiindu-cá trebuia se sfatuiésca poporul si senatulul; de unde Actiu dice: acel'a, carele sfatuesce aievea, se fia sfatuitoru (consulu). — Pre cându unii i-numiau judecatori; istoriculu Polybiu i-numesce *στρατηγός*, alti scrietori grecesci *ἕπατοι* — supremi — Momsen din contra afirma, ca consules insemneza saritori impreuna seau jucausi, precum praesul insemna saritoriu, exul afora saritoriu si insula *saritura in laintru*¹⁾. Parerea cea mai verosimila este, ca cuventulu consulu se deriva dela verbulu *consulere* — a sfatui — adeca acel'a, carele sfatuesce bine — qui bene consulit.

Cicerone are totu dreptulu, candu afirma, ca mai tota puterea regesca a trecut la consuli — afora de cea preotiésca²⁾; cáci aievea consuli erau comandantii supremi ai ostirei, cá atari se numiau praetori, consuli erau presiedintii comitielor si senatului, atunci se numiau consules, ei erau presiedintii tribunaleloru, loru erau subordinati toti oficialii — afora de tribunulu plebei, — si atunci se numiau judi-judices.

Desi la consuli nu a trecut puterea regesca in tota plenitudinea³⁾ totusi in aceea-ce privesce puterea suprema adeca imperiu; acest'a fia-care consulu singuraticu o avea si deprindea in asia mesura, precum au avutu si deprinsu insisi regii⁴⁾.

Se nasce intrebarea: cine putea competá la consulatu? La inceputulu republicei numai nascutii din familie patriciene puteau competá la consulatu fora consideratiune de etate; dar' in urm'a frecariloru si disensiuniloru, ce erau la ordinea dilei intre patrici si plebei, s'a introdusu

¹⁾ Mommsen: a romaiak története második kötet. la pag. 8.

²⁾ Regio imperio duo sunt, iique praeuendo, iudicando, consulendo, praetores, iudices, consules appellantur. (Cic. de leg. III, 3).

³⁾ Libertatis autem originem inde magis, quia annum imperium consulare factum, quam quod deminutum, quidquam sit ex regia potestate numeres. (Liv.).

⁴⁾ Vedi la Mommsen opulu citatu.

la anulu 445 a. de Chr. legea, in urm'a carei pre lenga consuli se alegeau tribunii ostasiloru cu putere consulara, cari puteau fi si dintre plebei; acestia la inceputu erau trei, mai tardiu 6 insi; legea acest'a a fostu in vigore pana la anulu 366, candu s'a abrogatu. Care a fostu sfer'a de activitate a acestor'a, in cátu diferea de a consuiloru, in lips'a de documinte neci istoricii, neci filologii cei mai celebrii nu se potu pronunúia.

O alta intrebare de mare interesu se nasce: cum se alegeau consuli?

Acel'a, carele voia se céra consulatulu, se presentá in senatu, unde si-fasioná numele. Apoi unulu dintre consuli seau dintre tribunii ostasiloru — decumva din acestia amintiti, lipseau, atunci se alegea unu dictatoriu provisoriu avendu se presieda in adunarea poporului — conchiamá adunarea — comitia centuriata. — Altu oficialu inaltu afora de acesti numiti nu putea conchiamá adunarea spre scopulu acest'a, fiindu-cá la romani esista o datina, carea s'a fostu prefacuta in lege, si carea suná asia: „quod majus imperium a minore rogari non est jus“.

Dupa-ce s'a adunatu poporul, senatulul presentá numai decátu list'a concurentiloru, apoi presiedintele seau numai singuru esaminá documintele respectiviloru seau cerea si sfatulu senatului; dupa-ce se terminá esaminarea, numai decátu presentá list'a astufelii stabilita adunarei, carea purcedea la alegere. Cá cine-va se póta deveni consulu era destulu, deca intrunea majoritatea de voturi, prin urmare nu se recerea unanimitate. Pana candu decurgea alegerea, concurentii trebeau se fia in Rom'a.

Trebuie se scimu, ca románii cá unu poporu practicuu tienea contu la seri'a alegeriloru cu alte cuvinte mai antâiu alegeau consuli, apoi pretori si in urma cei alalti oficiali¹⁾.

Acel'a, carele a fostu odata consulu, a dou'a óra numai dupa diece ani putea cere consulatulu; dela acest'a s'au abatutu numai cu Mariu, carele la an. 106 a fostu alesu primadata de consulu, la anulu 104, candu Cimbrii si Teutonii amenintiau Rom'a cu invasiune, l'au alesu a dou'a ora desi in contra legeri vigente²⁾ ma de aci in colo in cinci ani neintrerupti a fostu consulu.

Candu intrau consuli in oficiu, nu se pote statori positivu; marele filologu Freud a compusu unu conspectu, din care se vede, ca intrarea in oficiu varia si anume: uneori intrau in lunele: Martie, Iuliu, Augustu, de alte-ori in Septembrie, Octobre seau Decembre; dar' dela anulu 154 a. Chr. incependu totudeauna in prim'a Ianuaru³⁾.

Acel'a carele se alegea de consulu, pana candu intrá in oficiu, se numia „designatus“ — desemnatu. Candu a sositu tempulu de asi ocupá oficiulu, atunci ambii consuli mergeau in Capitoliu pentru auspiciu, deca auspiciu erau

¹⁾ »Centuriae omnes ingenti favore P. Scipionem consulem dixerunt Praetoria inde comitia habita. Creati duo, qui tum aediles plebis erant«. (Liv. 28, 38).

²⁾ Vedi: Plutarcu Mar. 14.

³⁾ Vedi Freund: Triennium philologicum tom. IV. pag. 139.

favoritorie, atunci se reînforceau acasă, aici i-acceptau senatorii, cavalerii și poporul, după-ce s'au îmbrăcat în toga praetexta înocinți de acestia mergeau de nou în Capitoliu, unde aduceau jertfa lui Jovic¹⁾. După terminarea acestor'a plecau la curia hostilă, unde conchiamau senatul, apoi poporul, caror'a le multamiau prin o cuvântare ocazională pentru alegere. După acestea în restempu de 5 zile depuneau juramentu²⁾. La începutul republicei formulă juramentului era: *câ ei nu voru suferi, câ cineva se domnescă în Rom'a* — *neminem Romae passuros regnare* — mai târziu jurau pre legi³⁾.

Acum se vedem, în ce consistă sfer'a de activitate a consulilor? Fiindu-că consulul eră aperiatoriu afacerilor interne și externe, capul statului, apoi comandantul suprem al armatei; de acea sfer'a lui de activitate se pote privi din trei puncte de vedere adică puterea judecătorească administrativă și militară!

Mai autaiu se vedem, că în ce consistă puterea consulului în tempu de pace? Desi în tempu de pace se acomodă propunerilor și decisiunilor senatului, totuși numai elu avea dreptu a convocă senatul, aci se sfătuiau cu ei despre tote cauzele, ce apartineau la statu⁴⁾, consuli erau presedintii senatului, totu delă consulu depindea, că se se puna la votu parerea cutarui ori nu, — decumva pre leuga parerea cutarui senatoru insistă majoritatea senatorilor, atunci decisiunea acest'a se numia — „*patrum auctoritas*“ — adică auctoritatea senatorilor; — er' decisiunile senatului ce se aduceau cu consensulu consulului se numiau „*senatus consultum*“.

Aronu Deacu.

Cugetari privitoare la o reforma a educatiunii poporului prin propunerea rationala a lucrului de mâna în scôlele populare elementare.

Cestiunea introducerii lucrului de mâna, seau cum li-mai place unor'a a-lu numi — „*industria domestica*“, în scôlele populare, este încă o cestiune deschisă, asupr'a careia se pôte discuta, e chiar' bine sê se discutêze, spre a se face — pre-câtu numai se pôte lumina în cauza.

Acest'a eu o facu cu atâtu mai multu, pentru-că chiar' și în scôl'a, la care funcționeza însumi s'a introdusu acestu obiectu de vre-o câti-v'a ani; er' în scôlele de fete, fia la sate, fia la orasie, lucrulu de mâna este unu obiectu de cea mai mare importantia și de sine întielesu, asupr'a caruia — în ce privesce introducerea — s'a spusu deja

¹⁾ Cu Cornelio et Petillio consulibus, quo die magistratum inierunt, immolantibus Jovi singulis bubus uti solet. (Liv. 41, 14).

²⁾ Magistratum autem plus quinque dies, nisi qui jurasset in leges, non licebat gerere. (Liv. 2, 1).

³⁾ In eam legem, quam non jure rogatam judicaret, jurare unus noluisse (Cic. pro Sext. 47) totu asemenea vorbesce și Tacitu, candu dice: „*Pridie Calendas Novembris Roscius Regulus iniiit eiuravitque.*“ (Tac. Hist. 3, 27).

⁴⁾ Quo die creati sunt, eo magistratum inierunt, solemnibusque senatus consulto perfectis, de pace caudina retulerunt. (Liv. 9, 8).

cuvântulu din urma și ar' fi negresitu, aspru criticată aceea scôla de fetițe, din alu carei programu de studii ar' lipsi lucrulu de mâna.

În planulu ministerialu de invetiamentu pentru scôlele populare nemaghiare, facutu în urm'a articiloru de lege XVIII din 1879 și XXXVIII din 1868 se afla, privitoriu la obiectulu din cestiune, pre pagin'a 33 punctu 2, următoarele: „*În atari tîenuturi, unde (ômenii) se ocupa mai multu cu industria, de câtu cu economi'a câmpului, e de a se pune pondu mai mare pre invetiarea industriei.*“ Er' în punctu 3 totu pre acea pagina se dice: „*unde numai se pôte, după impregiurarile tîenutului, trebuie a se exercită unulu-dôue ramuri de a-le industriei domestice.*“

Apoi pre pagin'a 37, sub: c) se dice, privitoriu la propunerea lucrului de mâna în scôlele de fete: „*În locul obiectelor de invetiamentu, lasate afara ori contrase, pretotindenea trebuiescu exercitate fetele în lucrurile de mâna femeiesci.*“

Abstragându inșe delă aceea, că legea încă dispune introducerea lucrului de mâna în scôlele de baieti, — desi numai în unele parti a-le țierei, pre unde adică ômenii se ocupa mai multu cu meseriile, respective industria, — chiar' valôrea intrinșecă și importantia pedagogică a acestui obiectu ceru, că se-i dâmu o mai mare atentiune, că cum i s'a datu la noi pâna acum.

Din aceste consideratiuni m'am aflatu îndemnatu a me ocupă de asta-data cu acest'a tema.

Dar' fiendu-că, precum m'am convinsu, unii dintre cei ce s'au ocupatu cu tractarea acestui obiectu au în vedere numai *stêrnirea gustului* pentru meseri în scolaru, er' alții numai și numai *folosulu* — eu voiu discuta acest'a tema mai pre largu, citandu în reasumare momentele pedagogice, cari se aduc de barbati de scôla pentru introducerea lucrului de mâna în scôle.

I.

Desi în scôlele populare se propunu atâtea obiecte de invetiamentu, totuși s'au facutu și se facu neîncetatu plangeri, și cu totu dreptulu, că cultivarea tineriloru nu este destulu de armonica și cu deosebire se accentuêza impregiurarea, că desteritateu *mânei* și *ochiului* nu se desvôlta conformu naturei.

Deja *Pestalozzi*, *Rousseau* și *Salzmann* etc. erau de parere, că educatiunea nu se pôte complectă numai prin *sciintia*, fâra de a-se desvôltă totu odata și *potint'a*. *Locke* dice: „*eu asi dorî, că omulu teneru se invetie o meseria în fapta.*“ *Göthe* poftiă pentru tenerime o ocupatiune profesională. Asemenea *Zschocke* s. a. Apoi cele mai bune case de educatiune (alui *Franke*, *Bâsedow* s. a.) au primitu lucrulu de mâna în organismulu lor; er' directorulu *Barth* în *Leipzig* a întocmitu unu atelieriu lângă scôl'a sa, unde copiii, în ôrele libere se fia ocupati cu lucrulu de mâna. În fine, scôl'a *Herbart* (*Ziller*) de asemenea s'a declarat pentru asemenea ocupatiuni.

Literatur'a, privitoare la introducerea lucrului de mâna în scóle, este din ce în ce mai avută, pentru-că toti din tóte partile vedu multimea lipselor în educatiunea scolastica presentă, carea, fără unu ajutoriu energicu, nu se póte indetulu perfectiónă.

Statele, unde s'a lucratu și se luera mai multu în acést'a directiune, suntu *Germani'a*, *Franci'a* și *Svedi'a*. Ér' scopurile acestei nóue mișcări suntu: „întregirea instructiunii scolastice, prin ocupatiune practică“. Idei'a, de a-se introduce lucrulu de mâna în scóle, este, precum am arefatu mai înainte, vechia.

Klauson-Kaas cavaleru a. D. în *Copenhaga*, acestu ante-luptatoriu entusiasmătu pentru binele poporului, a insistatu „că în planulu de educatiune, pre lângă cultur'a minței, ar' trebui se între, spre întregire, pre lângă altele, și esercitarea sensurilor și îngrijirea de desteritatea mânei“. Elu a lucratu fórtu multu pentru popularisarea acestei maretie ideie.

În *Svedi'a* înca s'a primitu cu mare interesu acést'a ideia și instructiunii lucrului i- s'a datu o atare importantia, în cătu s'a facutu în camera o propunere pentru introducerea obligatóre a aceleia în scól'a populară. Singura lips'a de poteri didactice i-a statu în cale, împedecându primirea ei. Înse guvernulu Svedezu totusi a spriginitu introducerea instructiunii în lucrulu de mâna prin încuviintierea unei considerabile sume de bani.

În *Germani'a* a fostu *Berlinulu*, unde s'a interesatu de acést'a ideia, mai antaiu o asociatiune, care prin întocmirea de cursuri invetiatoresci și prin înfiintierea unui atelieriu pentru scolari a desvoltatu o activitate febrila înca în 1876.

De atunci în cóce s'au facutu atari asiediaminte în *Kiel*, *Bzaunschweig*, *Görlitz*, *Lipsce'a* și în alte cetati a-le Germaniei. *Hanover'a* s'a declaratú gat'a a încuviintia pentru tinererea unui cursu invetiatorescu o sumă de 1000—1500 marci.

În vér'a anului curentu înca s'au tinerutu în *Lipsce'a* dóue cursuri, pentru cualificarea invetiatorilor în lucrurile de mâna pentru baieti. Acestea cursuri interesante, la cari, dupa cum am aflatu din diuarie, a participatu unu singuru invetiatoriu romanu din *Transilvani'a* — domnulu *George Moianu* din *Brasiovu* — au fostu tinerute în atelierulu scolariloru de acolo și credu, că domnulu *Moianu* si- vá adauge unu nouu titlu la recunoscinti'a invetiatoriloru și a poporului romanu prin popularisarea cunoscintiiloru sale, cascigate în *Lipsce'a*.

Mai iute că în *Germani'a* a aflatu intrare în *Parisu* ide'a invetiarei lucrului de mâna, în legatura cu instructiunea scolastica. În 17 Ianuariu 1881 ministrii francesi de instructiunea publica și celu de comerciu au visitatu trei atari institute scolastece, — cari au fostu înfiintiate de administratiunea municipală — spre a se convinge însisi despre rezultatele obținute. Acestea au fostu descrise în unu modu de totu indetulitoriu. Ministrii si-au

esprimatu recunoscinti'a loru pentru ostenelele facute în interesulu desvoltarei culturai poporului din partea cetatiei *Parisu* și spriginite în unu modu atâtu de generosu de consiliulu municipalu.

Durat'a instructiunii la aceste institute de esperimentare este că și la cele alalte scóle. Pentru esercitarea în lucrurile de mâna s'au destinatú óre anumite, afara de cele de instructiune și anume dimineti'a înainte de 9 óre și dupa amédi dupa 4 óre.

Scopulu celoru din urma este, că se obicinuiesca pre copii în manauera instrumentelor și a desvoltá desteritatea și flexibilitatea mânilor lor, precum și a-le inspirá placere facia cu lucrurile de mâna.

Activitatea în aceste ateliere se estinde asupr'a deosebitelor ramuri a-le industriei de feru și de lemn.

La noi înca, precum s'a disu la începutu, este impusa tractarea lucrului de mâna atâtu în scólele de baieti, cătu și mai vertosu în cele de fetitie. În preparandiile de statú se și propunu fiitoriloru invetiatori unele specii ale lucrului de mâna; ér' în preparandiile de fete, precum și în alte scóle de fete se pune unu pondu fórtu mare — pre instructiunea în lucrurile de mâna pentru femei. Ma chiar' și unele preparandii confesionale au datú óre-si care atentiune acestui obiectu.

În *Sânte-Jude* s'au tinerutu cursuri pentru invetiarea lucrului de mâna din partea domnului invetiatoriu *Petru Gram'a*. După aceea s'au mai deschisu asemenea cursuri în *Brasiovu*, *Muresiu-Ludosiu*, *Gradisce* etc.

În scólele granitiaresei din fostulu reg. rom. I-mu s'a introdusu lucrulu de mâna pentru baieti înca în 1878.

Sasii înca se intereséza de unu tempu óre-care pentru atelierele scolastice. În *Brasiovu* s'au facutu deja încercari înca în anul 1878 de a-se introduce în seminariu lucrulu de mâna, vedi bine în unu gradu mai restrinsu. Maiestrii harnici, caror'a li- s'a pusu la anima acést'a cestiune, de mai marii seminarului, s'au declaratú gat'a spre instructiune în modulu celu mai desinteresatu; chiar' asiá și invetiatori precepatori de lucru.

La rogarea loru au datú autoritatile scolastice medilócele necesarie pentru procurarea celoru mai neimcungiuratu de lipsa instrumente.

R. Simu.

(Va urmá).

Puntea lui Traianu preste Dunare.

(Continuare din Nr. 3).

Dupa-ce cadidü capital'a dacica (în valea *Hatiegului* la *Gradistea* de astádi) în poterea lui *Traianu*, dupa-ce ocupá acest'a întáriturile cele mai înalte de pre munti și facuse preda o multime de masine de bataia și recastigase și vulturulu legiunariu pierdutu sub *Fuscu*, i scadiü regelui dacicu curagiulu. Elu se plecá la pace ori-cátu de grea erá pentru densusu, considerandu-o numai că armistitiu, spre a se prepará de lupta nóua. Decebalu estradá, dupa

cererea lui Traianu, armele, masnele de resbelu, pre fauritorii de arme si de masne, precumu si pre numerosii soldati romani, cari trecuseru la densulu. Decebalu pentru plata buna trasese la sine din imperiulu romanu o multime de omeni destrii in lucrurile pacei si ale resbelului. Elu trebuí se promitia, a nu mai face acést'a in venitoriu. Ma, trebuí se apara in persóna inaintea lui Traianu, a se umilí si a cadé inaintea lui. Inca si o contributiune de resbelu fú constrinsu se platésea Romániloru; dara i-se lasá si mai de parte domní'a preste Daci, si inca cá *amicus populi Romani*, adeca se aiba amici si inimici comuni cu Románii, in realitate adeca se fia rege vasalu alu Romániloru. Cum-cá numai potea se domnéscá de aci incolo independente preste Daci, potú pricepe Decebalu si din ace'a, cá nu numai remase capital'a Sarmizegethus'a ocupata de Románi, ci pre ambele directiuni, pre cari strabatuse otea romána dela Dunare catra Sarmizegethus'a, se asiediara casele si posturi militari si se facura drumuri inalte spre a le tiené in comunicatiune. Chiaru si dupa-ce se intorse Traianu la Rom'a si se primise de catra senatu pacea inchiajata (in a. 103), Decebalu nu potú esoperá evacuarea teritoriului seu si a capitalei de trupele románe.

Traianu, carele dupa finirea norocosa a espeditiunei portá numele onorificu de: „*Dacicus*“, indata-ce serbase in Rom'a cu mari festivitatí unu triumfu splendidu, se si cugetá, cumu se aduca tota Daci'a in form'a unei provincie románe. Partea ocupata a Daciei, care cuprindea in sine partea ostica, muntosa a Banatului si sudu-vestulu Transilvaniei, o considerá Traianu numai cá basa de operatiune pentru unu altu resbelu mai mare dacicu, prin care tota Daci'a cu tieneturile sarmatice, apartienatorie de ea, adeca tota tíer'a dela Dunare pana la Carpati, dela Tis'a pana la marea négra si Nistru se vina in completa dependentia de Rom'a.

Dara inainte de a-se deschide alu doilea resbelu trebuiau luate unele dispusetiuni, nu numai pentru a poté portá resbelulu cu tota energí'a si cu succesulu celu mai bunu, ci si pentru a tiené neintrerupta comunicatiunea si legatur'a cu trupele lasate in Daci'a, chiaru si in tempu de iérna, candu se conturba comunicatiunea prin ghiati'a ce se scurge pre Dunare. Numai o punte stabile, de piétra preste fluvíu potea se face cu potintia acést'a. Déca tota Daci'a avea se fia cucerita si conservata pre venitoriu cá provincia pentru imperiulu romanu, atunci o punte de piétra erá prim'a conditiune pentru acestu planu.

Nu se pote trage la indoiéla, cá Traianu indata dupa finirea resbelului primu dacicu luase mesurile pentru construirea puntei de piétra. In decursulu resbelului acelui'a trupele nu poteau fi ocupate cu unu asemenea opu, care recerea mii de bratie. Dupa inchiajarea pacei cu Decebalu inse tote trupele, cari nu erau necesarie cá garnisona in teritoriulu dacicu cuceritu, se poteau intrebuintiá la acestu opu giganticu. E securu, cá o armata romána intréga de legiuni si numerosa trupe auxiliarie neintreruptu au

lucratu la acést'a punte si prin acést'a a fostu cu potintia a se indepliní repede acést'a constructiune colosala.

Ce privesce mai de aproape tempulu redicarei puntei, nu este greu alu determiná precisu; inca inainte de a incepe resbelulu alu doilea dacicu, puntea erá gata. Déjá din consulatulu alu cincilea a lui Traianu (a. 104 d. Chr.) se afla unu numu alu acestui'a, unde se numesce puntea ¹⁾ si la deschiderea resbelului alu doilea, dice *Dio Cassiu* espresu, cá imperatulu a trecutu armat'a preste puntea de piétra.

Chiaru construirea puntei a fostu ans'a mai de aproape, care l'a iritatu pre regele dacicu la reinoirea resbelului. Decebalu recunoscea din lucrulu acest'a intentiunea de a-se cucerí Daci'a pentru totu deann'a. In intielesulu acest'a suntu de a-se pricepe cuvintele sale catra poporele vecine, chiamandule la asociare de arme comuna in contra Romániloru, pana candu nu este inca prea târdú.

Decebalu voiá se previna pericolulu, ce-lu amenintiá. Elu din partea s'a facú pregatiri de resbelu, primí fugari, restitui castelele stricate, redicá si altele noue, tramise solie nu numai la poporele vecine, invitandule la lupt'a comuna in contra domniei amenintiatorie a Romaniloru, ci si la *Pacoru*, regele Partiloru, spre a inchiajá cu elu aliantia ofensiva si defensiva. Despre tote aceste scieáu Romanii si firesce le aserieau cá ostilitati si vatemari de pace din partea regelui dacicu, carele, prefacundu-se, cá voiesce a tractá de pace cu *Longinu*, prefectulu legiunei, puse man'a pre person'a acestuia. Inse pana nu se gatá puntea, amánara Románii a dechiará lui Decebalu bataia. Eli ambláu se castige tempu, si de acea inainte de frangerea pacei mai incercara unele contielegeri; Traianu inse vení in Mósi'a superiora, cá in persona se conduca si se accelereze redicarea puntei.

In ce locu a pusu Traianu se se edifice puntea, este o intrebare, care numai in dílele nostre s'a decisu pana la deplina evidentia, desi altumentrea s'ar' fi potutu inca demultu deslegá cu tota securitatea, déca s'aru fi tienutu omenii de notitiile vechi ¹⁾, de remasitiile inca existente ale puntei, de localitatile acomodate pentru atari constructii si in fine de *ratio belli*.

Franké in opulu seu: „*Zur Geschichte Trajans*“ cauta locul puntei 5 ore din susu de versarea Oltului in Dunare, unde (dupa parerea lui) jaceau cetátile románe *Romula*, pre tiermurile stángu, si *Castra nova*, pre celu dreptu si

¹⁾ *Mediobarb.* p. 154:

IMP. CAES. NERVAE TRAIANO AUG. GER. DAC. P. M.
TR. P. COS. V.

+ S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI S. C. PONS TRAIANI DANUVIUS.

¹⁾ *Mannert* p. 45. De loco quo pons ille Trajani Danubio impositus fuerit, olim nulla erat ambiguitas; omnes, ab auctore Tabulae Penting. ad scriptores sec. XVI. chartasque ejusdem aevi geographicas Hungariae, quas quidem mihi inspicere contigit, situm agnoscunt ab Orsova paullo ad orientem vergentem, apud vicos in diversa fluminis ripa sibi oppositos, quibus nomen Severin et Fetislau, in proximo oppidum Czernetz.

anume in regiunea, unde jace astadi *Celei* in Români'a. „Aici“, dice Franke, „se vedu ruinele unei fortaretie si „din colo de Dunare se afla cu totul asemenea ruine a „altei fortaretie. Ambele au sierbitu evidentu că capete „de podu spre aperarea unei punti principali, dela care „se vedu remasitie insemnate, anume stâlpi colosali, cari „ver'a, candu scade ap'a tare, esu la ivéla din afundime. „Pre lângă acést'a mai vine, că dela *Celei* si vis-a-vis de „preste Dunare dela *Dagia* se incepe unu drumu mare „románu, pre alocurea inca intregu, carele se intinde spre „nordu paralelu cu Oltulu preste *Stadin'a*, pre lenga „*Brancoveni* catra Turnulu rosiiu spre Sibiu, si carele la „poporu si astadi e cunoscutu sub numele de: *drumul* „*lui Traianu*“.

(Va urmá).

Petroleulu.

(Continuare din Nr. 6).

Petroleulu cruđu, precum s'a amentitu, se curatía de gazurile periculóse prin destilatiune seau rafinare, cu care ocaziune se obtienu si nesce oleiuri grele, ce se folosescu la ungerea masineloru, si inca cu mai bunu succesu, decâtu unsoarele animalice seau vegetali. Petroleulu chiar' si dupa destilatiune inca si- mai conservéza mirosulu celu neplacutu, de care se elibera tractandulu cu acidu sulfuricu; dupa aceea se pune in vase deschise, in cari se lasa mai multe septemâni, deoparte pentru că se capete una colore mai frumoasa, er' de alt'a pentrucá se mai ésa din elu gazuri, de cumva s'ar' aflá.

Proprietatile petroleului destilatu si bine curatitu suntu: Colorea lui este palida galbini'a seau curata cá ap'a si are una splendóre frumoasa venetia; cu ap'a nu se amesteca, dar' cu spirtulu ie; si greutatea specifica e 0.790—0.825. Acestea suntu si semnele de pre cari s'ar' poté distinge petroleulu curatu, dar' apoi sireti'a si siarlatani'a comerciantiloru a ajunsu pana acolo, de au aflatu atari amestecaturi, cu cari si petroleulu nedestilatu si astufeliu periculosu, inca areta proprietatile aici descrise. Deci a trebuitu se afle alte semne, dela cari se pota conchide cu securitate, cumcá cutare petroleu este curatu si fara gazuri periculose. Acestea semne suntu: Petroleulu curatu si astufeliu bunu la luminatu nu are se desvolte gazuri sub temperatur'a de 36°; si érasu nu e iertatu se se aprinda neci atunci, cându s'ar' tiené in elu aschi'a aprinsa chiar' si mai multu tempu. Dorere inse, că astu feliu de petroleu in comerciulu de astadi mai cá nu se pote aflá. Naturalistii au inventatu aparate si proceduri, prin cari se pote omulu convinge despre însusirile petroleului si astufeliu se pote evitá intrebuintiarea petroleului periculosu. Petroleulu ocure in straturile toturoru periodorlu geologice; asia in Americ'a ocura in formatiunile siluriane si devoniane din period'a paleozoica, precandu in Europ'a ocura in formatiunile din period'a terciara; asiá teritorie de petroleu insemnate se afla in partea vestica a

Galitiei ocupandu in partea nordica a Carpatiloru una estensiune de 200 m. □; dar' nu numai in partea nordica a Ungariei se afla teritorie de petroleu, ci si in cea sudica, apoi in Bihoru si Marmati'a, mai alesu in giurulu Dragomirului, deunde se accepta rezultate frumoase. Teritorie de petroleu se mai afla in Dalmati'a, Tirolu si in Romani'a la Ploiesti, deunde se capeta petroleulu de calitatea prima. Nu lipsesce altcumu petroleulu neci din Germani'a, Franci'a si Spani'a, Itali'a si Rusi'a, aici se afla teritorie forte mari in Caucasu.

La inceputu petroleulu se scoteá asia, că se sfederiáu in pamentu forme de fontani artesiane si sfederirile erau primitive, încátu se esecutáu cu poteri de omu, dar' mai târdiu s'au perfectiunatu intrebuintiandu-se poterea vaporiloru. Sfederirea se intempla cu unu sfederu latu de 23 cm; acést'a depinde de una funia si -lu invêrtesce una masina de vaporu, ce ecuivaleza cu potere de 15 cai. Sfederirea inainteza pre dí câte 30 urme si mai multu. De multe ori se sfederesce si la una afundime de 1,600 urme. Spesele acestei sfederiri, cumputandu si pretiulu, aparatelorlu, se urca la 18,000 fl Fontan'a produce cam trei ani si productiunea face preste 10,000 hectolitre. Fontanele potu se fia in un'a apropiare de 50—100 metrii.

Despre formarea petroleului au fostu si suntu diferite pareri. Unii dicu, că petroleulu s'a nascutu din putredziunea unor vegetale; altii dicu, că s'au formatu din carbunii de pietra in urm'a destilareii usucate a acestor'a; si inca la inceputu opináu asia, că pârtille fibrose din vegetale s'au carbonisatu, cu care ocaziune s'a eschisu aerulu, si hidrogenulu carbonatu, ce s'an departatu din fibrele vegetali in urm'a temperaturii si apesareii celei mari, s'a condensatu in fluide.

Dar' contra acestoru pareri se aduce, că petroleulu arareori ocure in apropiarea depositelorlu de carbuni, si chiar' cându ocure inca nu se pote constatá cu securitate conesiunea genetica, ce ar' esiste intre petroleu si depositelle de carbuni.

Dupa alt'a hypotesa petroleulu este unu productu din elementele hydrocarbonice, ce se nascu din sarea comuna, dar' neci acést'a nu este comprobata deajunsu.

Cobell dice, că, petroleulu este unu productu de ardere subterana a carbonului de pietra; Reichenbach dice, că este oleu din bradii antediluviani; unii dicu, că este unu productu vulcanicu, cá si sulfurulu, cá si apele thermale.

Bertels si cu acést'a cei mai multi naturalisti afirma, cumcá petroleulu este unu productu nascutu din descompunerea unor resturi de animale. Acést'a afirmare este mai generalu primita. Isvorele de petroleu se afla totu deauna in tereuri, ce presinta una stratificatiune plecata, din acestea terenuri, prin presiunea ce suporta, olejulu iesa la suprafaci'a solului; elu contine calcaru marimu plinu cu resturi de animale marine, cea ce ne indemna a

conchide, că petroleulu provine din descompunerea acestora materii.

Comerциuлу cu petroleu la inceputa a datu de multe pedece si mai cu sema pre tempulu acel'a, cându transportarea lui erá forte primitiva; atunci adeca de multeori se intemplá, de vasele, in cari se puné, se crepau si astufeliu versandu-se din ele petroleulu, facéa mari daune, cu deosebire, cându acel'a se si aprindeá. Dar' abea preste diece ani, de cându se incepuse a fi transportatu petroleulu in comerциu, adeca cam prin 1869 s'au aflu midiloce, prin cari se delaturara tote causele, ce produccáu casuri nefavoritorie.

Transportarea petroleulu in comerциu se face asia: Petroleulu se trage din fontani in nescé reservoirare de lemnu seau de pleu, cari se afla in apropiarea fontaniloru, din acestea apoi se conduce prin tievi pana la cea mai de aproape statiune a calei ferate. Acést'a asia e in Pensilvani'a, unde lunginea retielei de tievi face la 5400 chilometrii. Tievile suntu asiediate pre suprafaci'a pamentulu, si numai acolo suntu in pamentu unde se incrucesieza cáile, er' prin ape tievile suntu acatiate de droturi tari. La statiunea cáiloru ferate, unde se ducu tievile, se afla cazane mari de fieru, in acestea se aduna petroleulu si apoi se transporta la fabricele de rafinare. Aici se versa potroleulu in vase, ce suntu asiediate in pamentu si potu cuprinde in sine si 30,000 de hectolitre, si pentrucá se fia asecuratu contra pericluului de focu se versa pe de asupra petroleulu unu stratu de apa cam de doue urme. Fabricele de rafinare asia sunt de perfectionate, in cátu lucrările mergu forte repede; unu omu pote implé pre dí 1000 de batoie.

Celea mai insemnate fabrici se afla in New-Jork, Philadelfi'a, Boston si in tienutulu petroleulu, si preste anu dau comerциuului mai bine de 27 milioane hectolitre de petroleu. Pentrucá petroleulu se aiba unu pretiu, stabilirea acestui'a este incredintiatu unei societati administratorie. — Dupa petroleu, in Americ'a, nu se platesce neci una dare.

In Americ'a nordica, precum si in Europ'a productiunea de petroleu este forte mica facia de cea din Pensilvani'a. Canad'a produce pre anu 400,000 hectol. Virgini'a 250,000. In Galiti'a se produce in 120 de locuri, unde suntu cam 3000 de fontani, cari preste anu dau in comerциu 160,000 hectolitre.

Se pote afirmá, cumcá intre tote materiele de luminatu, petroleulu este celu mai effiuu. Se poté, cá petroleulu se se folosesca in venitoriu si cá materialu de incalditu.

Din celea dise se pote vedé, cátu de protiosu este acestu materialu, carele nu de multu curgeá pre suprafaci'a riuiloru cá unu ce fora valore, er' astadi formeza unu ramu de industria, si represinta sume enorme in comerциuлу lumei si face eisistenti'a omulu mai indestulita.

Bibliografi'a.

Ne permitemu a atrage atentiunea P. T. Domni parochi, cá directori ai scóloru poporali, si a fratiloru invetiatori, cá in editur'a *Tipografiei seminariuale din Blasiu* au aparutu si se afla de vëndiare cartile cele mai de frunte si mai de lipsa *pentru invetiamentulu poporalu*, si anume:

1. *Elementariu* (adeca: **ABCdariu**) pentru incepetori de Munteanu—Solomonu, dupa sistemelu sinteticu, *celu mai bunu* si mai acomodat pentru scólole poporali. Editiunea a 8-a, legatu cu 20 cr.
2. *Catechismu* pentru scólele poporali, edit. 3-a legatu 30 cr.
3. *Istoria biblica*, mica, de Gavriila Popu, edit. 3-a legata 25 cr.
4. *Computulu mentale si cu cifre* de Munteanu—Solomonu partea II. edit. 2-a bros. cu 30 cr. III. bros. cu 30 cr.
5. *Aritmetica* pentru scólele poporali, bros. cu 15 cr.
6. *Constitutiunea patriei*, edit. 3-a legatu cu 20 cr.
7. *Geografi'a* pentru scólele poporali Cursulu I edit. 3-a legatu 20 cr.
8. *Istori'a Ungariei* pentru scólele poporali edit. 2-a legata 20 cr.
9. *Legendariu* pentru scólele poporali de Stefanu Popu edit. 4-a cu ilustratiuni, sub pressa.
10. *Fisica* pentru scólele poporale edit. 2-a leg 30 cr.
11. *Esercitiu* (seau *ABCdariu*) pentru invetiarea *limbei magiare*, edit 2-a Manualu aprobatu de Prea Veneratele Ordinariate ale provinciei metrop. gr. cat. de A.-Julia, si prescisu pentru tote scólele poporali, cá *celu mai bunu*, pentru invetiarea limbei magiare. Costa legatu 30 cr.
12. *Istoria naturala* pentru scólele poporale de A. Uilacanu legata á 1 fl.

Totu la Tipografi'a seminariuala se afla de vëndiare cu *pretiu scuditu*

„Tigani“

schitia istorica, lucrata pentru petrecere, dupa mai multi autori: de *Joanu Popu Reteaganulu*. Blasiu 1886. Carte forte acomodata pentru deprindere privata in cetire si pentru distragere, mai alesu pentru cei esiti din scólele poporali. Se recoménda cu deosebire invetiatoriloru, spre a o latí in poporu. Esemplare singuratice costa numai 50 cr. fora porto. La 4 esemplare se dá *unulu pre de asupra*; la 10 esemplare se dau 3 esemplare pre de asupra, si asia mai departe.

Tipografi'a sem.

 Rogámu pre stimatii abonanti, cari inca nu si-au achitatu abonamentulu, se binevoiesca a ne tramite pretiulu.